

עזבתי את אבי

הקב"ה

אנשי לבדוק זכרונם

"חסידי" זכרונם

ומימינו זכרונם

אלה הם חסידי

המלכות וכל מיני

קודש וזוהר כל מיני

השלמה:

"כבודה של תורה" מאת הרב חיים ויטאל

אמר רבי אחא בר חנינא מאי דכתיב (משלי כט),
ג: "ורועה זונות יאבד הון"? כל האומר שמועה זו נאה וזו
אינה נאה – מאבד הונה של תורה.

(עירובין סד, א)

ורש"י פירש שם:

"רועה זונות – נוטריקון זו נאה וארענה"

כוונת רש"י שהוא "רועה" ולומד רק את השמועה שהיא "זו נאה" מלשון זונה – סופר
יהיה (בלשון רש"י):

"[מאבד] כבודה של תורה, וסופה להשתכח ממנו".

(דברי רש"י שם)

כלומר: "כבודה של תורה" הוא רק כאשר לומדים את כל חלקי התורה, כולל את תורת
הסוד שהתבארה בתורת החסידות, ומי ששולל את לימוד החסידות ("שמועה זו אינה
נאה" חס ושלום), הוא פוגע בכבודה של תורה "וסופה להשתכח ממנו". עד כאן על פי
פירוש רש"י.

ואני, בענייני, אוסיף פירוש נאה; "מאבד הונה של תורה" – הון זה עשירות. וידועים
דברי חז"ל: "דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר" – וממילא מי ששולל
דברי תורה "במקום אחר" ואותו מעניינים רק דברי תורה "במקום אחד" – ממילא
הוא נשאר בעניותו – עניות בדברי תורה ומאבד את העשירות של דברי תורה במקום
אחר ("מאבד הונה של תורה"). ובנידון דין ידוע, שדברי תורה בלי ידיעת פנימיותם
וסודם – הם "יבשים" ועניים – וכדברי הזוהר שהובאו בהוספה² לספר זה, עיין שם.
ואפשר לומר שהם דברי רש"י: "הונה של תורה – כבודה של תורה", כי הונה
ועשירותה של תורה הם כבודה.

(1) ברייתא דל"ב מדות, מדה ט"ו.

(2) "פענוחי דבר מלכות" ושם "פענוח הערה 5".

ולחעיר מדברי הרב חיים ויטאל, תלמידו של האריז"ל, שכתב בחריפות גדולה – שאי
לימוד פנימיות התורה הוא ביטול כבודה של תורה ואין כבוד לתורה אלא בידיעת סודותיה,
ועיין בדבריו, כפי שכתב אותם בלשונה הקדושה:

והרי רבי עקיבא השיג בעולם הזה לסודות אלו – והנה זהו
[הפירוש] הנכון במה שכתוב במשנה³: "משמת רבי עקיבא בטל כבוד
התורה" . . . וזהו [=ידיעת סודות התורה] כבוד התורה והזרה ויפיה. וזה
אצלי פירוש המשנה⁴: "אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול
יוצאת מהר חורב, ומכרזת ואומרת: "אוי להם לבריות מעלבונה של
תורה" – כי בלי ספק בהיותם עוסקים בפשטיה ובסיפורים לבדם,
היא [התורה] לובשת בגדי אלמנותה ושק הושת כסותה, וכל האומות
יאמרו לישראל: מה דודך מדוד? מה תורתכם מתורתנו? הלא גם
תורתכם סיפורים בהבלי העולם! – אין לך עלבון⁵ תורה גדול מזה,
ולכן "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", כי אינם עוסקים בחכמת
הקבלה שהיא נותנת כבוד לתורה.

(הקדמת רבנו חיים ויטאל לשער ההקדמות)

הנה ראינו במפורש, כפי שכתבנו למעלה, שאי לימוד סודות התורה הוא ביטול כבודה
של תורה, ואוי להם לבריות מעלבונה של תורה הנלמדת בלי ידיעת סודותיה.

(3) סוף סוטה.

(4) אבות פרק ו משנה ב.

(5) נקודה נוספת וחשובה מאוד, שהרב חיים ויטאל מדגיש כאן: לא רק את ההון, אלא גם את הלאו.
כלומר, הן את הצד החיובי שלימוד סודות התורה הוא "כבודה של תורה", והן להיפך – שהתעלמות
מלימוד פנימיות התורה (על דרך "שמועה זו אינה נאה"), אינו רק 'ביטול כבוד התורה', אלא חמור
מכך וגרוע עוד יותר, כי זהו "עלבונה של תורה" (=לא רק שלא מכבדים את התורה, אלא אפילו
מעליבים אותה, ה' ישמור ויציל). ומכאן תשובה לשאלה הבאה: האם יש מציאות של אדם הלומד
תורה ולכאורה אוהב את התורה וכו', אבל זו זמנית הוא מעליב את התורה? והתשובה, לפי דברי
הרב חיים ויטל כאן, פשוטה. ולכן באה המשנה, לפי הרב חיים ויטאל, ואומרת: "אוי להם לבריות
שלומדים תורה, אבל אינם עוסקים בחכמת הקבלה שהיא נותנת כבוד לתורה".

ומכאן פירוש פשוט לדברי חז"ל: "מאבד כבודה של תורה", משום שיש כאן מדה כנגד מדה. כלומר,
משום שהוא גורם לעלבונה של תורה, על-כן אינו זוכה לכבודה של תורה, וזה פשוט וגם ברור. וזה
מציג פן שונה מהפירוש שכתבנו למעלה (שאי לימוד פנימיות התורה עושה את התורה "יבשה",
שתורה ענייה כזאת היא נעדרת כבוד וכו', כתוצאה מהפסדת העניין החיובי שיש בלימוד פנימיות
התורה), אבל עכשיו, שאנו רואים מתוך דברי הרב חיים ויטאל; שיש כאן גם עניין של עלבון
לתורה, אפשר להבין שאיבוד כבודה של תורה, הוא מעין עונש (מדה כנגד מדה), דהיינו אדם
שמעליב את התורה, לא יתכן שהוא יזכה לכבודה של תורה!

ולהעיר גם מדברי הגאון מוילנא ורבי יעקב אביחצירא, שהובאו דבריהם לעיל פרק ה בהערה 2 – ועל פי דבריהם, ברור מדוע הוא מאבד הונה וכבודה של תורה, עיין שם.

"סופה להשתכח ממנו"

רש"י מפרש, "מאבד הונה של תורה":

"וסופה להשתכח ממנו" (רש"י שם)

וקשה להבין את החצי השני בדברי רש"י: "וסופה להשתכח ממנו", מדוע ולמה?

החצי הראשון: שמאבד הונה וכבודה של תורה – מובן יפה מאוד, שכן סיבת איבוד ההון בתורה נובעת מאי למידה של חלקים בתורה שאינם מוצאים חן בעיניו (= "זו אינה נאה"); אבל השאלה היא: מדוע (לדברי רש"י) סופו לשכוח גם את החלקים בתורה שהוא כן אוהב וכן לומד? והאם צריך לקבל זאת רק באמונה (כי כך כתב רש"י שהוא רבן של ישראל), או שאפשר להבין זאת גם בשכל? ולכאורה קשה לומר, שמי שלא רוצה ללמוד שמועה אחת בתורה, סופו יהיה לשכוח את השמועות שהוא לומד ומשנן בחריצות!

ועוד לפני שאנו מבארים את התשובה, רק מהשאלה הזאת אנו שמים לב לחידוש גדול מאוד, והוא שפירוש הפסוק: "ורועה זונות יאבד הון", פירושו הוא: בגלל היותו "רועה זונות" הוא מפסיד לא רק הון פוטנציאלי שהיה מסוגל להרוויח, אלא שעקב היותו "רועה זונות" הוא מאבד גם הון שנמצא אצלו במזומן. וכך גם דוגמתו על פי הנמשל בגמרא – אדם שהוא "רועה זונות" בתורה, כלומר שהוא מוכן לרעות וללמוד רק שמועה וחלק כזה בתורה שעליו הוא יאמר: "זו נאה" (=מלשון זונה), הוא מאבד לא רק את מה שהוא לא רוצה ללמוד (כי זה פשוט ומה החידוש בכך שהוא מפסיד את מה שאינו לומד?), אלא החידוש הוא שגם את התורה שיש לו במזומן (שכבר למד ויודע) – גם תורה זאת "סופה להשתכח ממנו" (כדברי רש"י), וזה חידוש גדול שלא שמים לב אליו. אבל השאלה ששאלנו קודם, עדיין במקומה עומדת – מדוע ולמה שהוא ישכח "שמועה זו נאה", בזמן שהוא לומד אותה בשקיקה?

ואפשר לתרץ זאת בשני אופנים (ושניהם אמת, לפי עניות דעתי):

א. ונתחיל מהסבר פשוט שנוגע לסיבת הזיכרון או השכחה, והוא כידוע, דבר שלא מבינים אותו, מהר מאוד שוכחים אותו. ונציע כאן שתי דוגמאות:

דוגמה אחת משינון משניות בעל פה (כידוע⁶ שיש בזה עניין גדול מאוד), שהנה אנו

(6) ראה בספר "היום יום" ט' סיון.

וראים במוחש שמי שמבין טוב את תוכן המשנה – ילמד אותה בעל פה מהר יותר, וגם יזכור אותה למשך זמן ארוך; אבל מי שמדקלם את המשנה 'כמו תוכי' (בלי להבין) – מהר מאוד ישכח אותה. ודוגמה שנייה מלימוד הגמרא – כאשר לומדים סוגיה מסוימת בהבנה שטחית, סופה להשתכח ממנו, אבל אם הוא לומד את הסוגיה בהבנה טובה ובידיעת יסודות ושורשי הסוגיה, הוא יזכור אותה לאורך זמן.

מהדוגמאות הנ"ל נבין בנידון דידן, מה קורה לאדם השולל מעצמו לימוד וידיעה של חלק מסוים בתורה? זה גורם לו להבנה חלקית (ופעמים רבות אפילו מסולפת), וסיבת הדבר היא מכיוון ש"דברי תורה עשירים במקום אחר"¹ – ושם הרי אינו רוצה ללמוד (= "זו אינה נאה"); ולכן התורה שהוא לומד היא ענייה וחסר בה הבנה. ולכן תורה שנלמדת בצורה ענייה (=רק במקום אחד והיא נעדרת עשירות ההבנה ממקום אחר) – נמצאת בסכנת שכחה. מה-שאי-כן, כאשר האדם מוכן ופתוח ללמוד במקומות נוספים שבהם הבנת התורה מתעשרת, לימודו יהיה בהבנה יסודית ונכונה, ואז מובטח לו שהתורה לא תשתכח ממנו מהר – או שלעולם לא תשתכח ממנו. והדברים הנ"ל נכונים בקל וחומר וכן בנו של קל וחומר – ביחס למי ששולל מעצמו את לימוד חלק הסוד שבתורה, שאז:

1. בזוהר כתוב², שהתורה שלו היא "יבשה" וענייה, ואז 2. כדברי הגר"א⁸: שאפילו פשט אינו מבין – "ואי אפשר שידע דין לאמיתו", ואז 3. כדברי רבי יעקב אביחצירא⁹: "הרי הוא מתהלך בחושך כסומא בארובה" – ולפי הנ"ל ברור כשמש בצהריים למה רש"י כותב: "סופה להשתכח ממנו". וזהו דבר שהשכל והחוש מאמתים אותו (ולא רק עניין של אמונה).

ב. הסבר נוסף (וגם הוא פשוט), מדוע "סופה להשתכח ממנו", שזה נובע מתוך הסיבה – למה הוא לומד תורה? [בהסבר הקודם נגענו בנקודה, איך הוא לומד תורה? בצורה ענייה ויבשה שסוף כל סוף תשתכח ממנו. אבל עכשיו נדבר לא על אופן הלימוד, אלא על סיבת הלימוד]. והנה ברור הדבר שכאשר האדם לומד רק את התורה שמוצאת חן בעיניו, ובחוצפה ועזות מצח של "רועה (שמועה) זו נאה", הוא שולל ומבטל מעליו את חובת הלימוד דפנימית התורה (שחלק זה "אינה נאה" בעיניו), זה מראה שהלימוד שלו אינו לשם שמים, אלא כ"רועה זונות", כלומר על בסיס של הנאה אישית. ואם כך, הרי ידוע מאמר חז"ל¹⁰: "כל אהבה שהיא תלויה בדבר – בטל דבר בטילה אהבה". וזה אומר בנידון דידן – כאשר לימוד התורה שלו הוא באופן של "רועה זונות", דבר זה מוכיח שאינו מסור

(7) תיקוני זוהר – תיקון למ"ד.

(8) ראה לעיל פרק א הערה 9.

(9) ראה לעיל פרק ה הערה 2.

(10) אבות פרק ה משנה טז.

ונתון לתורה עצמה, אלא להנאה שיש לו ממנה (=שלא לשם שמים), וזוהי "אהבה שהיא תלויה בדבר" (=בכסף או בכבוד וכדומה), וכאשר "בטל הדבר" (=לא יקבל כבוד! וכו') – אז "בטילה אהבה", והוא יעזוב את התורה.

פרק ח

מסורת משפחה ומסורת אבות

א. "לאחר הזעזועים הגדולים של דורנו"

"לאחר הזעזועים הגדולים של דורנו... אנשים רבים נותקו ממסורת משפחה ועם המורשת עמוקות – וזה השפיע על אנשים רבים שנראה להם שהם תלויים באוויר"

- בהמשך למכתב הקודם אודות פתגם חז"ל²: "זרוק ענף לאויר והוא יחזור אל שורשו" – נראה מכתב נוסף שמבאר את המשל הזה על שני שלביו:
- א. מה קורה לענף בזמן שהוא נזרק לאויר והשורש לא מחובר?
- ב. איך קודה לבסוף שהענף שב אל שורשו ומקורו?
- ובנמשל – איך מרגישים הרבה אנשים שנותקו משורשם? שזוהי הרגשה של "להיות תלוי באוויר", ומהו הביטוי הרווח של הרגשה כזאת? ואיך השורש בסופו של דבר מנצח – והבנים חוזרים למסורת אבות.

(1) על "הזעזועים הגדולים" ש"זעזעו ופורדו יסודות רוחניים שונים", בקרב העולים מארצות הספרדים, ועל "הניתוק" האכזרי שנכפה עליהם בארץ ישראל, נקרא דבות בשערים הבאים.

(2) בפרק הקודם הערה 1 – צוין מקורו של מאמר חז"ל זה.

(11) ופירוש זה למדתי על ידי סיפור מן החיים, שקרה לבן ישיבה אחד, שהיה 'עילוי גדול' בישיבה מסוימת, וזכה להרבה כבוד ותהילה מחבריו, רבותיו וכו'. והסיפור הוא ארוך ומרגש, ואני מקצר בו מאוד: יום אחד הוא זכה להיכנס ליחידות אצל הרבי (בזכות חסיד אחד שהביא אותו לרבי), ובאותה היחידות הרבי עורר אותו על הצורך והחויב של לימוד פנימית התורה, חסידות וכו'. והבחור שאל את הרבי: "מדוע?" והרבי ענה לו (בערך כך): "כי אם פעם אחת לא יכבדו אותך... אתה עלול להפסיק ללמוד תורה". בסיומה של היחידות, בצאתו מן הקודש, חיכו החסידים לשמוע ממנו איזו מילה של הרבי, אבל הוא לא היה מוכן להחליף אפילו מילה אחת אתם, כי היטב חרה לו על דברי הרבי שאמר לו. אבל כדברי הרבי כן היה, והבחור העילוי ירד לגמרי מדרך התורה והמצוות. עד שיום אחד הוא פגש את אותו חסיד שהביא אותו לרבי, ובאמצע הרחוב הוא צעק לו: "אני רוצה ללמוד חסידות"... עד שהחסיד הבין שזהו הבחור העילוי, שכל כך השתגה... ואז החסיד שאל אותו: "איך קרה שהתדרדרת כל כך?" והבחור ענה לו: "כך וכך אמר לי הרבי ביחידות, ואני כעסתי בלבי על דבריו, אבל כאשר הגיע תורי לומר את ה'חבורה' (=פלפול בגמרא) לפני חבריי, נחלתי כישלון צורב, וכבודי הושפל עד עפה. ומאז ירדה קרני בישיבה ופחת כבודי... עד שראיתי שאין לי חשק יותר ללמוד תורה, הפסקתי ללמוד ולאט לאט התדרדרתי עד שירדתי לגמרי מדרך התורה והמצוות. ועכשיו היום הזה שראיתי אותך, פתאום נזכרתי בדברי הרבי איש האלוקים – שאמר לי מראש מה יקרה לי, וזה גרם לי זעזוע עמוק וחרטה פנימית; ועכשיו אני מבקש ממך, אנא למדני חסידות" (שמו של האברך הזה ידוע ויש אנשים שמכירים אותו). זהו קיצור המעשה והיסוד לפירוש היפה, שכתבנו לעיל בדברי רש"י.